



Rt 672





IO. WENDELII  
V  
DE  
LAVDIBVS SVHLAE  
CARMEN



---

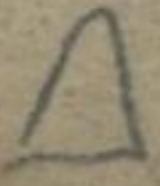
EDIDIT  
NOTVLAS ADIECIT  
VITAMQVE AVCTORIS

PRAEMISIT

IO. GEORGIVS ECCIVS  
PHILOS. PROFESSOR LIPSIENSIS

---

LIPSIAE  
EX OFFICINA LANGENHEMIA  
MDCCCLXXII



PF  
16

LIBRUM E. W. VOL

25

LIBRUM E. W. VOL



Tandem igitur valuere vota, seu potius iterata conquirendi tentamina, in nostro Wendelio; tandem nachi sumus exemplum impressum opusculi excellentis, elegantissimi, limatissimi, quod in commentatione de Iohanne Wendelio nuper a nobis edita \*) querebamur nusquam reperiri posse, cuius cauſſa

A 2

tot

\*) 1771 Lipsiae apud Langenhemium.

tot bibliothecas priuatas et publicas perquisieramus, tot epistolas ad viros doctos frustra scripseramus; nacti inquam, tandem id sumus ex biblioteca celeberrima, et nunc per accessiones librorum Bünauianorum et Brühlianorum vere incomparabili, Electorali Dresdensi, idque per manus Bibliothecarii illustris et doctissimi, FRANKII, cui Apollo et Musae omnes faueant! Quapropter etiam sine vlla mora interiecta, hic participes eius facimus omnes elegantium poematum amatores, et cum toto orbe litterato id communicamus, non ingratum sperantes fore munusculum, iis maxime, quibus nupera illa dissertatiuncula aliquam cupiditatem fortasse libelli ipsius cognoscendi inieciimus, qui ex illis paucis paginis profecto, quis, et qualis vir fuerit ille Wendelius, iam abunde didicerunt. Vnde etiam horum caussa ne verbulum quidem amplius addendum, fuerit. Sed vt tamen etiam ii, qui istud schediasma nostrum non viderunt, nonnulla istius viri notitia imbuantur, horum in gratiam eam dicti opusculli particulam, quae de vita illius exponit, hic repetendam duximus. Parum enim est, quod de vita et fatis Wendelii extat,  
pla-

planeque miranda est negligentia, certe silentium WEINRICHII, aliorumque scriptorum de rebus Hennebergicis, de tanto viro, quae quidem tanta est, vt in vitae curriculo ipso, quod orationi Wendelii funebri adiunctum est, ne communissima quidem, familia eius, parentes, vxor, liberi, et huius generis alia, indicentur.

Natus est 10. WENDELIVS, Suhlae, in Comitatu Hennebergensi anno MDLXIII, prid. Non. April. qui tum dies Palmarum fuit, educatus autem in ludo patrio, usus maxime institutione et disciplina Nicolai Funccii, qui eo tempore ludo illi praecerat. Cuius quidem laboribus, coniunctis cum ipsius Wendelii priuata diligentia, effectum est, vt anno MDLXXXII, qui erat aetatis eius decimus nonus, multa cum laude et exquisita vtriusque linguae et historiarum notitia, nec non poeseos scientia haud contemnenda instructus, Academiam Wittebergensem, quae tum ante alias erat celeberrima, studiorum caussa petere posset. Ibi vero, eum, IOACHIMVS ZEHNERVS, qui eius in illa academia commi-

lito fuit, testatur, \*) sex illis annis, quos in studia bonarum litterarum et Theologiae impenderit, pretiosissimum tempus, non otiando, comissando, et grassando, ut plerique adolescentes, consumsisse, sed lectio-nes doctorum assidue frequentasse, domi ad studia litterarum sedulo incubuisse, omninoque vitae probitate, et morum modeстia, omnium, qui ipsum nossent, laudes et applausum sibi meruisse. Cum vero pauperate sua parentes eius impedirentur, quo minus eum diutius de suo in academia sustentare possent; domum a. MDLXXXVIII redux, patriae officia sua obtulit. Quo facto, cum opportune locus tertius in schola Suhlana esset vacuefactus, statim anno sequenti eum a sanctiori senatu Meinungenfi (post obitum enim vltimi Principis Hennebergensis Georgii Ernesti, Elector et Dukes Sax. hereditatem suam Henneb. Meinungae administrabant in communione) accepit. Quod quidem munus paullo post tanquam in praemium fidei ac dexteritatis, alia secuta sunt. Namque altero post anno

Can-

\*) In oratione in funere eius habita, quae Schleusingae 1609 impressa est.

Cantoratus, atque anno MDLXXXXI ex-eunte Rectoratus eiusdem scholae ei dela-tus est, quem per integros XVII annos, magna cum fide, dexteritate, fructu, et omnium bonorum approbatione gessit, et per illud tempus multos, e disciplina sua emissos, cum in patria, tum alibi, ad mu-nera publica cum laude admotos vidit. In quo illud maxime in viro optimo amauimus, seu potius admirati sumus, quod, cum videret, labores scholasticos, in tenui quamuis fortuna, sibi recte succedere, non imitatus est multorum ex hoc vitae genere vel arrogantiam, vel auaritiam, vel etiam socordiam, qui, cum vix admoti sunt ca-thedrae scholasticae, statim abitum e schola in ecclesiam parant, certe meditantur, ut vel maiores titulos impetrant, vel in re lau-tiori constituantur, vel denique molestiae suae prouinciae, sibi minuantur; sed con-tentus sua forte voluit totam vitam in um-bra scholae transfigere. Idque eleganti quo-dam carmine, quo augmenta nonnulla sa-larii ab sacro senatu Meinungensi petiit, di-serte professus est, hoc versu finiens:

A 4

Quid-

*Quidquid id est, patriae seruiat omne  
scholae.*

Cuius petitionis caussam non profecto peruersam aliquam habendi cupiditatem, sed veram haud dubie rei familiaris angustiam fuisse, inde fit probabile, quod valde secundo matrimonio hic vir usus est; genuit enim nouem liberos, quorum sex omnino superstites habuit. Itaque, qui per aetatem multo diutius reip. et ecclesiae prodesse poterat, quum maxima fide per annos vndeuvinti in schola docuisset, fatali morbo ei praeter opinionem, a MDCVIII erexitus est. Nam cum a. d. V Cal. Decemb. apud Valentimum quendam Clettium, coenaret, correptus est subito frigore, quod pleuritis statim secuta est, quae frustra adhibitis remediis omnibus, eum a. d. III. Non. Dec. morte placida absunxit.

WOLFGANG SEBERVS, qui disciplinae eius alumnus fuerat, epitaphii loco ita virum optimum laudauit:

IOHANNIS recubat WENDELI hac cor-  
pus in urna,

Nobilior rutili pars tenet astra poli.

Quis fuerit? rogitas, et qualis? dicere lon-  
gum est:

Summatim: doctus vir fuit, atque pius.

Germanus genere, at linguae solertis ob-  
vsum

Ebraeus, Latius, Gallus et Argolicus:

Historiae gnarus variae, ac in carmine felix:

Scripturaeque tenens punctula quaeque  
sacrae.

Cuius dum pendet Schola patria ab ore do-  
centis,

Bis decies cecidit falce resecta seges.

Nunc placida exceptus requie, pro mole la-  
borum

Praemia, quae mundus non dedit, ampla  
capit.

Sic ergo ingenii spernit mors improba dotes;

Non fert damna tamen, sed mera lucra piis.

Ipsò de carmine necesse non est multa dicere, quoniam id oculis lectorum nunc ipsum subiicitur. Scriptum est anno MDC, Schmalkaldiaeque impressum apud Michaelem Schmück; sed, quod sit in paruae molis libellis, ut breui tempore euanescant, et obliuione oblitterentur, id etiam huic Wendelii carmini accidit. Quam enim inuentu rarum sit, vel ex hoc patet, quod KREYSIGIVS, diligentissimus ille rerum, vel ut rectius dicam, saepe minutiarum Saxonicarum indagator, eius non ut impressi, sed ut manu tantum scripti mentionem fecit. †)

Constat autem, ut ipse adspectus docet, versibus pene mille ducentis, et partim historicam narrationem de ortu primo vrbis, et aliquot ducibus Hennebergicis, \*) partim descriptionem metallifodinarum et officinae armorum, qua Suhla per totam Europam celebris est, \*\*) partim commemo rationem virorum quorundam doctorum, quibus Suhla patria fuit, \*\*\*) partim laudes

†) Historische Bibliothek von Ober Sachsen, p. 335.

\*\*) a vers. I. — 258.

\*\*\*) a vers. 259 — 493.

\*\*\*\*) a vers. 494 — 751.

laudes seminarum Suhlanarum, ceterorumque incolarum, soli item et viuendi rationis, †) parim denique narrationem incendiū cuiusdam vrbis, ‡‡) complectitur. Ac primum quidem ad vniuersi poematis genus quod attinet, ad quam carminum classem id referendum sit, *didacticamne an historicam*, dubitari forte aliquo modo videtur posse. Nam et doceri in eo, et laudari et describi et narrari apparet. Sed hanc ipsam ob causam nos quidem haud dubitanter ad utrumque genus, hoc est ex didactico et historico mixtum, retulerimus. Qualia poemata apud antiquos etiam et recentiores non defuerunt, ex quibus si CORNELII SEVERI *Aetnam*, CLAVD. RVTILII NVMATIANI *Itinerarium*, GEORGII FABRICII *Itinera* nominauerimus, satis, opinor, demonstratum fuerit, mixtam istam formam etiam antehac non plane incognitam fuisse. Illud paullo iustius quisquam dubitauerit, quemnam veterum poetarum Wendelius sibi in hoc opere imitandum proposuerit, et in cuiusnam carmine, cum scriberet, oculos quasi fixos habuerit?

Nam

†) a vers. 752 — 977.

‡‡) a vers. 978 seqq.

Nam omnino, quid sit vere poeticum et elegans, ignorare necesse est eum, qui, simul atque hoc carmen vel fugitivo, quod aiunt, oculo, perlegerit, non statim animaduertat impressa hinc inde in eo multorum ac diuersorum vatum optimorum vestigia, nec, vt H O R A T I V S ait, *disiectorum membra poetarum ibi inueniat.* Perspicuitatem quidem in docendo ac demonstrando videtur auctor a L V C R E T I O, elegantiam et ornatum, similitudines et imagines a V I R G I L I O, flumen denique versuum et simplicitatem narrandi ab O V I D I O mutuatus esse. Imo adeo quidem hunc virum oportet omnium veterum Poetarum lectione tritum ac subactum habuisse ingenium, refertam vero et quasi constipata in integris eorum versibus memoriam, vt interdum, nec opinanti videantur excidisse. Qua tam en re tantum abest, vt in ullam iustam reprehensionem incurrat, vt potius iis semper suo, h. e. aptissimo loco, atque sic omnino vtatur, vt illorum a quibus desumfit, esse desinat, atque ipsius fiant. Quam venusta v. c. est illa versus Virgiliani accommodatio ad laudes duorum fratrum Suhlanorum v. 617:

Et

*Et cantare pares, et respondere paratos;*  
 cuius imitationis exempla toto carmine  
 multa licet deprehendere. Quam elegan-  
 tes sunt descriptiones v. c. doctrinae  
 SCHMUCKII a versu 525 — 609, sacer-  
 dotis facundi a v. 724 — 741, Orbili<sup>i</sup> pla-  
 gosi v. 680 — 688, et aliae complures.  
 Quam excellens denique et amabilis est,  
 non tam descriptio, quam pictura puella-  
 rum Suhlanarum, in quibus non artem,  
 non pigmenta, non ornatum vestium pre-  
 tiosarum, sed ipsam naturam, rudi simpli-  
 citate commendabilem admirari cogimur  
 v. 752! Quam viuida denique et pulchra,  
 (quanquam obiter tantum inspersa videatur)  
 est narratio incendi, quo Suhla anno  
 MDLXXXX conflagravit, vbi Ioachi-  
 mum Zehnerum, populo afflito sola-  
 mina ex verbo diuino inspirare conantem,  
 laudat, eumque cum Esdra, Iudeos e Ba-  
 bylonica captiuitate reduces consolante,  
 comparat v. 978!

Vnum modo indicasse sufficiat, anno  
 MDCCXII aliquem ANESORGIVM, illud  
 Germanico carmine versum edidisse, sed  
 valde

valde inuitis Musis, imo vero iratis; adeo illa versio est infra genium huius praefer-  
tim seculi.

Breues notulas, annos maxime nomi-  
naque parum cognita illustrantes, ex scri-  
ptoribus aliis collectas adiecimus.

Quam vellemus de cetero, vt alius ex  
patria dulcissima (cui Deus faueat) Wen-  
delius, tali modo historiam Suhlae ad  
nostra vsque tempora continuare possit!  
Habuit profecto haec vrbs, post Wende-  
lii tempora, in bello per triginta annos  
gesto, et anno huius seculi LIII, tam lugu-  
bria fata, vt poeta aliquis omnem ingenii  
pictorii vim et flumen in iis describendis  
expromere possit. — Quam vellemus, vt  
huius carminis venustate allecta, iuuenum  
viuidiora ingenia maiori studio, quam ad-  
huc factum vidimus, ad poesin latinam fer-  
rentur, quae ineffabilia habet, et proprie  
sua, irritamenta. Hoc certe speramus, fo-  
re, vt huius poematis lectione excitati, illi,  
qui vitam suam futuram scholis destinarunt,  
Wendelium aliquando imitari stude-  
ant;

ant; si vero non penitus possint eius elegantiam ingenii assequi, certe ei moribus et doctrina quam simillimi esse cupiant. Non enim dissimulamus, sed ingenue fatemur, non scribendi cupiditatem aut gloriae studium, sed hanc caussam fuisse omnium quotquot adhuc edidimus, opusculo- rum, ut auditores nostri, aliquique adolescentes, similes fierent illis magnis viris, quorum vitas iis enarrabamus, saepissimeque iis SCHROECKHII verba inculcabamus: *Die Betrachtung des Lebens eines grossen Mannes hat schon mehr als einen grossen Mann hervorgebracht, oder doch zu vortrefflichen Thaten angeflammt. Bey wem sie diese Wirkung verfehlet, der mag sich immer sagen, dass er für die Welt und für sich selbst bereits gestorben sey;* \*) sicut nobis ipsis dictum putauimus, quod CICERO ad Ampium scripsit: *Cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriae prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quam ob rem eorum, quos laudas te non simillimum praebeas.* \*\*) Quod-

\*) *Lebensbeschreibungen berühmter Gelehrte.* II. Band:  
S. 258.

\*\*) ad Famil. VI. 13.

Quodsi vel in vno aliquo hunc finem vide-  
amur in posterum consecuti esse, abunde  
quidem opellae nostrae qualiscunque fru-  
ctum tulisse nos arbitrabimur. — Interim  
rogamus lectores, vt hunc libellum serena  
et aequa fronte accipient, et de nostro ipsis  
inseruendi studio certi esse velint. Scr.  
Lipsiae Ips. Kal. Mart. MDCCCLXXII.

AM-

28

AMPLISSIMIS AC PRUDENTISSIMIS  
VIRIS  
DOMINIS  
IOHANNI HEWERO  
SVLANORVM PRAEFECTO,  
PHILIPPO WENDELIO  
ET  
LAVRENTIO KELBERO  
CONSVLIBVS,  
ET  
CAETERIS REIPVBL. SVLANAE  
SENATORIBVS;  
DOMINO  
IOHANNI SIGFRIDO  
METALLICORVM MAGISTRO;  
NEC NON  
B

D O M I N I S  
I O H A N N I W E R N E R O  
E T  
V A L E N T I N O C L E T T I O  
S E N I O R I , F A B R O R V M T O R M E N T A R I O R V M ,  
L A V R E N T I O S T V R M I O  
E T  
G E O R G I O B E Z A E  
F A B R O R V M F E R R A M E N T A R E L I Q V A  
A D R E M T O R M E N T A R I A M N E C E S S A R I A  
C O N F I C I E N T I V M ,  
L A V R E N T I O W E N D E L I O  
E T  
V A L E N T I N O R I C C I O  
B O M B A R D O T H E C A R I O R V M E P A R C H I S :  
K A I Σ Τ Ν Τ Ο Μ Ω Σ Ε Ι Π E Η Ν Π Α Σ I Τ H E Π A T R I D Ο S  
M A R I A L O P O T A I S  
D O M I N I S  
F A V T O R I B V S E T P R O M O T O R I B V S S V I S  
S V M M A O B S E R V A N T I A C O L E N D I S ,  
H O C Q V A L E C V N Q V E C A R M E N I N P A T R I A E  
C O M M V N I S L A V D E M S C R I P T V M E T  
C O N C I N N A T V M , D E D I C A T E T  
C O N S E C R A T  
I O H A N N E S W E N D E L I V S  
*Sulanus, patriae Scholae Moderator.*  
A N N O M D C



## AD INDIENAS PATRIAEC.



Romula si rabidi potuit gens Martis  
in vrbe,

Flumine quam mediam tu, Tybe-  
rine, secas,

Sol quoties magnus centum compleuerat annos  
Permensus toties sidera Zodiaci,  
Edere festiuos ludos, er carmina Phoebo,  
Et Triuiae et reliquis dicere Coelitibus ;  
Milleque pro patriae profundere vota salute  
Supplex, admonitus, Diua Sibylla, tuos :  
Cur non et nobis iucunda carmina voce  
Promere, sit vero fas liceatque Deo ?

B 2

Et

Et votis patriae felicia poscere fata,  
 Praesentemque simul notificare statum?  
 Ut possint nostri post altera secla nepotes  
 Fata suae patriae fataque nosse patrum.  
 Nam nemo nostrum est, quotquot iam viuimus  
 orbe,

Gustabit decies qui noua musta decem;  
 Hincque queat natis viuo sermone futuris  
 Dicere praeteriti temporis acta senex.  
 Quin vbi ter decies messor viduauerit agros  
 Maior pars nostrum tecta iacebit humo,  
 Ergo res patriae tenui conscribere versu  
 Suscepi, patriae ductus amore pio:  
 Ut quondam posset quaerendo posthuma proles  
 Funere raptorum tempora scire patrum.  
 Haec mea si vobis sententia forte placebit:  
 Contigerit portum nostra carina suum:  
 Sin minus: at scribo saltem vos esse, fuistis  
 Qui pridem, ac pennae parcior ibo meae.

Iohannes Wendelius.

Fert

**F**ert animus tenui patriam celebrare Ca-  
moena,

Et patriae proceres, et quid memorabile  
forsan

Illa tenet: Patriae laudes quis dicere nolit?

Quam qui non amat, Hyrcana se tigride natum

Prodit, et horrisonae mammas suxisse leaenae:

Quam nemo sapiens odiis agitauit inquis,

Sed veluti decuit merito decorauit honore.

Aspera quam fuerit nimium patientis Vlyssis

Insula, Telemachus prodit, qui dona minoris

Atridae currus et equos auferre recusat,

Quod sua pascendis sit equis et idonea capris

Terra magis manni celeris quam cursibus apta.

Quippe carens latis, in quos ducere, campis

Possit, et ad cursus currus agitare volantes.

Ille tamen Troiae domitor, quem doctus ad  
vnguem

Viuida quid virtus, et quid sapientia possit

Vtile proposuit nobis exemplar Homerus,

Litore in Ogygio lacrymis testatur ob ortis,

Quantus amor patriae desideriumque locorum

Se teneat, quibus in quondam reptauerat infans.

Quin se posse suis optat duntaxat ocellis

Fumum de patriis vndantem cernere tectis

Huic quamuis Circe, quamuis et pulcra Calypso

Nectar et ambrosiam promitteret omnibus annis,

Neutrius ille tamen voces tractabilis audit,

Sed patriae fines, patriae vult cernere fumos.

Ergo etiam patriae liceat telluris amore  
Insani re m̄jhi (quis enim vetet?) ordine longo

**Quae nos, quae proauos, et auos carosque  
parentes**

**Prima tulit, quae nos eadem labentibus annis  
Accipiet reduces olim (nisi fata resistant.)**

**Sed liceat primam, pater, hanc exquirere  
matrem**

**Si concessa peto: si dant haec munera Parcae.**

**Vos o Calliope, Parnassia linquite Tempe,  
Et nemorum dulces mecum lustrate recessus,  
Dum patriae veras meditor componere laudes,  
Quae sit parua licet, si quisquam conferet vrbī,  
Quam mediis Adriae posuere paludibus olim  
Euganei ciues, magno turbante tumultu  
Res Italas ductore, feris qui praefuit Hunnis  
Imperio, et terras hominum vastavit et vrbes  
Multorum, ac duro prostravit corpora ferro.  
Est tamen interdum et paruis sua gratia rebus,  
Quae facit, vt proni genialia Tyburis antra  
Non sint grata minus, quam celsa palatia Romae,  
Quae spectant magnum de septem collibus  
orbem.**

**Nec minus oblectet liquida pellucidus vnda  
Fonticulus vitreos quam turbidus Ister ocellos.  
Adde, quod in magnis immania crimina regnent  
Vrbibus, in paruis quorum vix nomina nota  
Oppidulis, quae si quoque in his succrescere ten-  
tant**

**Ne mefsem videant, prima refecantur in herba,**

**Est**

Est autem mihi *Sula* bonis vberima lym-  
phis

Quas liquidi fontes, *Semanae*<sup>\*)</sup> quas iuga syluae  
Mobilibus fundunt riuis. Hanc claudit ad Arctos  
Pinifer a longis ducens sua nomina saltus  
Tyrigetis, at ad Euronotum *Schleufinga* quiescit,  
Gymnasium Phoebo et Musis vbi nobile floret.  
Hinc *Themarae* ciues madidum prospectat ad  
Austrum,

Solis ad occasum *Meiningam* prona salutat.  
Omnes municipes vrbes dum fata sinebant,  
Gallinae Comitum de monte prioribus annis  
Francorum in terra, quos Hectoris esse nepotes  
Scriptores quidam memorant: Nunc pars ea  
paret

Saxoniae ducibus, quos *Ianfrideritus* ab armis  
*Clarus*, et *Augustus* post se liquere nepotes.

Hic igitur, ceu iam dixi, sita *Sula* manet,  
quae

Ante quater centum (numero ni fallimur) annos  
Aut paulo plures (quoniam nescitur origo  
Prima loci, primusque canis, primusque co-  
lonus)

Villa pusilla fuit, certo sine nomine, ad vndas  
Condita, quas secum voluendo riulus affert

B 4 Exiguus

\*) Vocant den Schmer. Notatu dignum est, quod  
GATTERERVS Vir Illust. scribit (*Einleitung in  
die synchronistische Universalhistorie* II. 839.)  
„Unter dem Melibokus, sagt Ptolemæus, liegt der  
Wald Semana, folglich ist der Thüringer Wald noch  
nicht ein Theil von Ptolemæi Semana.“

**Exiguus de monte trahens sua nomina Rimmo.** \*)

Vnde cadens, rauco per leuia saxa susurro

Murmurat et crebris valles vbi flexibus errans

Exiit, in partes medium secat arbiter aequas.

Sic quoque (sed liceat magnis componere  
parua)

Coeruleus leni qui defluit agmine Tybris

Ianiculum, et te rerum olim pulceriina Roma

Diuidit, et cursus partem facit inter vtramque.

Arnus item, cuius nunc de Florentia bella  
Hetruscis caput in populis, secat alueus acer.

At quibus ex causis primum hic sint tegmi-  
na structa,

Dicere religio est. Mecum tamen auguror istas:

Siue quod asseribus non copia parua secandis,

Vallibus eximis et montibus insuper altis,

Hic facili caedi potuit, minimoque labore,

Quos procul hinc varias secum vexere per oras

Curribus aurigae, carrisque sequacibus vltro:

Siue quod hic apte virides armenta per herbas

Saltibus in vacuis pasci potuere, parentes

Quorum lacte suos possent educere natos.

Nam neque triticeas messes, neque grandia  
farra

Fert ager hic noster, quae si mandaueris aruis

Credita quae primum sibi sunt, vix semina

reddit.

Has, reor ob causas primum posuisse co-  
lonos

Tecta suis natis hac in conualle, Laremque

In quam de summis liquuntur rupibus amnes.

Ast.

\*) Vocant den *Rimbach* oder *Ringbach*.

Ast vbi saepe suos iam duxerat aethere  
currus,

Per duodena regens mundi sol aureus astra,  
Haud procul a villa, ferri vis magna salisque  
Multis sese offert venis: Hinc nomina coepit  
*Sula*, Salis fertur quae Vena dedisse reperti:  
Et locus ipse quidem, quo prima reperta sali-  
na est,

Inde eadem causas ob easdem nomina seruat.

Nec (male quod fingunt sine mente et froni-  
te) Columna,  
Quae tibi, gens, Latio est insigne, Columnia, ca-  
strum.

Inclyta quae quoque nunc clares, Mauortis in  
vrbe

Quam Thuscus Tyberis coelo gratissimus amnis  
Eluit, et secum Tyrrheni in litoris aequor  
Euehit, innumeras sinuoso vortice fordes.

Non tamen hoc ausim stulto temerarius ore  
Arguere vt falsum, dictisque refellere acerbis,  
Narrat enim cui fas est credere classicus autor  
*Münsterus*, narrant alii quos dicere nolo,  
Nec celebris famae aut fidei, grauitate minores.<sup>4)</sup>  
Scilicet in nostras multo ante Columnius oras  
Exul vt e Latio sociis comitatus amicis  
Appulerit variae caedis, durique laborum  
Pertaefus belli, quibus improbus Attila passim  
Ausonias immane furens inuoluerat oras,  
Iam fractis Mediolano, cum moenibus altis

B 5

Qua-

<sup>4)</sup> Refutant vero SPANGENBERGIVS et WEIN-  
RICHIVS.

Qua Ticinus adit vitreis pellucidus vndis,  
Quaeque super ripas, Aquileia, est structa Ti-  
maui.

Perque suos porro sancte iurauerat arcus  
Vrere Romuleam flammis crepitantibus urbem.

Hos ergo motus atque haec certamina tanta  
Declinans, patriae veteris tellure relicta,  
Cum sociis sedes alibi reperire quietas,  
Non dubias animo spes hic conceperat Heros,  
Fecerunt quas fata ratas: Namque Alpibus altis  
Euietis, passim nostris vagus hospes in oris  
Ille diu Martis (namque hunc furialis Enyo  
Nouerat in Latii populos) immunibus armis  
Errabat, placuit tandem rata condere tecta  
Et finire fugam, finemque imponere longo  
Errori, vasto quo non res tristior orbe est,  
Maeonio quicquam si fas est credere Vati.

Mons erat assurgens praeceps accliuis ab vna  
Parte modo illicibusque frequens ac fortibus  
ornis

Cuius summus apex aequabilis vndique petra  
Petra pavimentum naturae munere firmum,  
Virgultis crebris obductum et cespite viuo  
(Nam tellus infusa super, dabat humida plantis  
Nutrimenta suis, et dulcia pabula subter)  
Quo Fauni Satyrique et monticolae Syluani  
Cum leuibus Nymphis, festas agitare choreas,  
Vmbris protecti nemorum saepe ante fuerant  
Hunc, quia subiectos prospectus amoenus in  
agros

Man-

Quin etiam illustres virtus generosa sagacis  
Bertoldi, et grauium solers prudentia Rerum  
Grande sibi serisque nepotibus ornamentum  
Principis emeruit titulos, \*) quos contulit auctor  
Henricus, Beneconuenti quem turpe vene-  
num  
(Improbitas quid enim Monachorum liquit in-  
ausum  
Aut intentatum scelerisue dolie nefandi.)

<sup>\*)</sup> Anno 1310." diploma Imperatoris Henrici VII extat apud SPANGENB. et GLASERVM in Rapsod. p. 120.

Sustulit infecti panis, quem corporis almi  
Symbolon esse tui voluisti, Christe probari.

At seriem gentis, praeclaraque fata Latinae  
Ultimus ante decem septemque \*) Georgius an-  
nos

*Ernestus*, princeps animo matus et aevo  
Finiit in pago, qui nomen idem tenet arcis  
*Henbergae* quondam, quae nunc est vile rude-  
tum.

Tantum aeui longinqua valet mutare vetustas!

Sed nimis egressi, tandem redeamus ad orsum:  
*Boppo* \*\*) comes grauidas cernens aere vberes  
venas

Aduolat Heripolin, volucri perniciose Euro,  
Moenus ubi tenera praetexit arundine ripas  
Eque sacro resonant Monachorum examina fano.

Forte ibi conuentus tunc ordo supremus  
agebat.

Hinc *Fridericus* auum referens virtute potentem  
Quem rubra signavit cognomine barba tenaci,  
Nomine cui tantum, non Marte nec arte, se-  
cundus,

Excierat, summo Latialis praefule Romae  
Res Germanorum magno turbante tumultu.

Ille virum, molles aditus et idonea fandi  
Tempora natus, adit ferrique salisque recentes  
In venas Feudi poscit Regalia iura,  
Quae vultu facili cessit Rex optimus olli. \*\*\*)

Ergo

\*) an. 1583.

\*\*) XIII.

\*\*\*) 1216.

Ergo celer patrias iterum reuolutus in oras  
 Vnde cultores aeris, venaequae peritos  
 Conquirit: quid cunctor? itum est in viscera  
 terrae:

Aggesti tumuli montes de more cauati  
 Quo cauat, effossis habitare cuniculus antris  
 Qui solet, aut formica tenax, quam nobilis illa  
 Eruere ex antris auri videt India micas.  
 Diversis extructa locis Vulcania tecta,  
 Igne fluant calidis quorum domita aera caminis.  
 Attracti paulatim alii, quorum indiget usus  
 Artifices, sumuntque sibi magnenta subinde.

Sed memorabo prius, quam plura attexere  
 pergam,

Prodigium coeleste cauis e nubibus actum,  
 (Pene fidem quamuis superet dubitabile verum)  
 E quarum medio multa vi carneus imber  
 Haud leuibus frustis tanto sed pondere, pondo  
 Quae librata decem poterant superare trahendo,  
 Proruit, et cliuum late contexit, ad agros  
 Tyrigetum pingues qua proxima semita, saltus  
 Per piceos et in hospita tenua patescit eunti.  
 Sed cito Phoebeae rursus contabuit iactu  
 Lampadis, ut gelidus canis in montibus humor  
 Vere nouo, Zephyris et sole tepente lique-  
 scit. \*)

Mira

\*) anno 1241. cf. SPANGENBERGS Henneberg.  
 Chron. p. 199. et REINHARDS Beyträge zur  
 Historie Frankenlandes, Part. III. p. 243.

Mira quidem, sed res etiam quae contigit  
olim

Nam Latios fasces cum forte Volumnius alta.  
Consul in vrbe Remi Tyberi spectante teneret,  
Eiusdem generis de coelo decidit imber,  
Quem rapuere fere Volucres interuolitando  
Ante superficiem terrae quam tangeret vdae,  
Quae vero terram pars attigit, integra mansit  
Quoque recens imbuta fuit seruauit odorem  
Illa diu, quamuis iam saepe induxerat ortus,  
Tithoni croceum linquens Aurora cubile,  
Par veluti memorat nobis insigne virorum.  
*Liuius* eloquio praestans et quis fuit alter?  
Obruit incautum quem fumida flamma Vesoui. \*)

Quid vero cladis noster portenderit imber,  
Temporis illius rapidis in curia ventis  
Improba ferre dedit, liquidis inscripsit et vndis.

Ast ingens Latium multa cum caede secuta est  
Seditio, infidos agitans in proelia seruos  
Culmina Tarpeiae qui clam sub nocte silenti  
Exulibus sociis euasi rupis ad alta,  
Inde necem dominis, domibus Vulcania pulcris  
Damna minabantur, plus quam furialibus ausis.  
At furor iste citus, sed non sine sanguine cessit.

Hinc porro tacitis abierunt passibus anni  
Centum bisque nouem quas nil memorabile fastis  
In nostris legitur, nisi quod viduata marito  
*Elisabetha* suo, quam *Leuchtenberga Iohanni*

Gal-

\*) Plinius.

Gallinae Comiti de monte prioribus annis  
Iunxerat, intactam per mutua foedera sponsam,  
Addictum victum cari post fata mariti  
Hinc tulerit, \*) censu non paupere nostra quot  
annis

Illustri viduae prompte quem *Sula* pependit.  
Vt loca quae quondam hinc alieni demferat aeris  
Vis ingens, proprii virtutē reduceret aeris.

At rursus centum spatio rutilantis Olympi  
Atque quater septem cum iam Latonius heros  
Explorat magnos voluendis mensibus orbes  
Tunc magnas aeris recludere Plutus abyssos  
Cœpit, et e tenebris in claram fundere lucem  
Ingentes subter scaptensula diues aceruos. \*\*)

O bona Calliope, quis nunc satis oris habebit?

Narret ut augmentum patriae, cursusque secundos

Tunc locuples urbem fecit scaptensula *Sulam*:  
Tunc hominum creuit numerus, tunc alta domorum

Cre-

\*) anno 1359. SPANGENBERGIVS habet annum 1349. vid. Henneb. Chron. p. 370. „Anno 1349 ward die Ebe-Beredung zwischen diesem Fürst Iohannsen und Fräulein Elisabeth, Landgraf Friedrichs zu Leuchtenberg erzeugten Tochter, beschlossen und Subla ihr zum Leib-Geding gemacht. Haec Elisabetha anno 1361 d. 25 Jul. mortua est.

\*\*) anno 1487.

Creuerunt nusquam ceu caetera tecta fuissent  
 Tunc duo (quae satis ante) basi deiecta facella  
 (Otiliae quorum nictantis honoribus vnum  
 Pontificum fuerat veteri de more dicatum  
 In scopulo, coeli qui nunc quoque ad astra mi-  
 natur

Arduus, et ne forte ruat, timor imminet vrbi,  
 Et sibi substructas euertat turbidus aedes.  
 Vnum de sacra cruce nomen habebat adeptum  
 Quod nunc vicus habet per quem via lata da-  
 batur

Ad res diuinias reuerenter euntibus olim)  
 Materiam sunt iussa suam transmittere, vt vnum  
 Surgeret inde nouum, turbaeque capacius istis  
 Maioris: verum tali de marmore templum  
 Quale solet nostris excidere fossor in agris,  
 Quod tamen angustum nimis et nunc esset, et  
 arctum,

Si, ceu deberet, plebs nostra mearet ad aras,  
 Tunc salis obstruxit fontes noua diuitis aeris  
 Vbertas, quoniam sumtus aequare negabat  
 Ex sale qui fructus ciuis remeabat ad usum,  
 Illius hinc annos cessauit coctio prorsus  
 Tot, quot plena retro meminisse viri valet aetas.  
 Nunc fluit incassum telluris inutilis humor,  
 Huc, nisi quod veniant latices delingere falsos,  
 Agminibus magnis vxores inter inermes,  
 Qui ramosa gerunt viuaces cornua cerui.

Omnis at in ferri translata est cura fodinas,  
 Quae variis quaesita locis, quaerentis ubique  
 Cooperunt audis votis ostendere ferri

In-

Ingentes subter cumulos, *nigj àlla uej' àlla*  
*Aeris amoena sinu tellus quae dona recondit:*  
*Scilicet argenti puri, chalybiske, cuprique.*

Attamen vndarum in puteis, specubusque  
 profundis

Affluxus nimius, magnarum et magna petrarum  
 Durities, nullo telo penetrabilis vlli  
 Atque venenati quos halat terra vapores  
 Argenti nostris faciunt, chalybiske, cuprique  
 Quam ferri, minor ut pateat fossoribus usus.

Maior at in ferri venam fert impetus illos  
 Vtpote quam facilem magis et magis aere redundantem

Experiuntur, et innumeris magis usibus aptam:  
 Optima nam vitae mortalibus instrumenta  
 Armaque dat ferrum, si quis bene cogitat uti.

Hinc tot fornaces vastis stridere cauernis  
 Vallibus in nostris videas, ubique locorum  
 Vndarum fieri potuit Cataracta ruentum.  
 In quibus **aes** ferri postquam Vulcanius ardor  
 Molliit, in lamnas crebro diducitur iactu,  
 Vnde tonant grauiter validis incudibus antra.

Quis numeret ferri fabricas, quas cernere  
 passim,  
 Atque audire licet, seu Sol seu Luna ministret,  
 A supero coeli lucem mortalibus axe?  
 In quibus in numerum multa vi brachia tollunt  
 Terribilis Brontes, et luce coruscus ahena  
 Fulmineus Steropes, et nudus membra Pyracmon,

C

In

In teretesque apto lumnas curuamine cannas  
 Mulciberis rapidi liquefactas ignibus ante  
 Procudunt, curua versantes forcipe massam.

Exin quas alii terebrant molimine magno  
 Atque cauas tremulae reddunt ad arundinis instar,  
 Quam limosa palus mediis producit in vndis.  
 Hinc porro in dura faciunt splendescere cote,  
 Quam rotâ torquet agens, circum fluualibus  
 vndis.

Vt taceam cannis quibus addere cura supre-  
 mat  
 Est limam quorum facile est numerare ducentos  
 Duratisque quibus tunicis amicire decenter  
 Et labor, et studium est, et pictis ossibus vnum.

Talia si nostra fieri quis cernat in vrbe  
 Huc veniens Italis longinquior hospes ab oris,  
 Deseruisse suas iurabit protinus ille,  
 Vulcanum terras, Vulcani nomine didas :  
 Scilicet Aoliam Liparen, Hieramque gementem  
 Ignifluis semper dum percoquit aera caminis :  
 Strongylon igniuomam, Didymen, Ericusan, et  
 hisce

Pabula praebentem largissima Phoenicusfan,  
 Laeuaque quae iacet e Lipare freta salsa secanti  
 Trinacriae versus scopulos Euonymos altos.

Quid? si nunc terras possem memorare lo-  
 cosque  
 Igniuomis noster quos Mulciber induit armis ;  
 Magnae molis erit complecti carmine quosuis!  
 Sed si non quosuis potero, plerosque notabo.

Non

Non vt per terras armamentaria (dudum  
 Quae multo et vario compleuit singula foetu.)  
 Dicere Teutonicas versu nunc moliar amens,  
 Quae qui dinumerare velit, velit anxius idein  
 Scire quot infestent culices, per inhospita tef-  
 qua

Rizophagōn, oculos animosaque terga Leonum.  
 Tunc vbi hiulca siti findit canis aestifer arua.

Sed peregrinorum tantum iuuat ire per oras,  
 Qui non imperii nostri flectantur habenis,  
 Sed proprii degunt Regis sub legibus aeuum:  
 Autonomiue suo dant iura modumque Quiriti.

Quarum prima meis Heluetica versibus ora  
 Dicatur, praesens animis, et Marte feroci  
 Inclyta, sublimi quo vertice sidera pulsat,  
 Cuius magnificas cannis armaimus vrbes  
 Te Basilea ferox Tigurique potentia tecta,  
 Coeruleus liquidis quae lambit Limagus vndis,  
 Martiaque antiqui Saloduri moenia, quamque  
 Arola curuus aquis Bernam spumantibus ambit.  
 Hinc plures alias vrbes, arcisque tremendis  
 Alpibus impositas, quarum mora longa referre  
 Nomina, nec numeris includi singula possunt.

Nec quisquam potis est numerum subducere  
 earum  
 Hinc procul Allobrogum celebri quas misimus  
 vrbi,  
 Coerula piscofi Rhodanus qua stagna Lemanni  
 Deserit, vt nostris testis potes esse Georgi

C 2

Tu

Tu Cletti \*) diuis, Rhodani qui pronus in vndas  
 Prolapsus, fundo vix tandem redditus imo es.  
 Dum male securus spectas putri trabe fultus  
 Decursus ratium celeres, nautaeque laborem  
 Difficilem, torto ripis aduertere fune  
 Conantis, caesas Alpino in vertice pinos,  
 In preeeps prono quas dum rapit alueus amni,  
 Fortius ille trahens contra obluctatur arena  
 Aduersamque trabem genibus propellit in vndas,  
 Qua tu fultus eras, ruit illa, repente ruentem  
 Consequeris, madida fluitans per flumina veste  
 Te tunc labentem, simul et risere natantem  
 Et potos rident reuomentem pectore fluctus,  
 Allobroges, non fida nouis bene cognita rebus  
 Pectora: Non tamen illa tuo res ludicra patri,  
 Qui ripa positus natum spectabat in vndis.  
 Sed fato sic dante, vado Neptunus iniquo  
 Extulit, et saluum te sicco in littore sistit.

Denique quis claras per Sequana et Aedua  
 rura

Enumeret celsis spectandas turribus vrbes,  
 Quas Dubis, aut Araris quas tardis flexibus ambit,  
 In quibus et cannas nostrorum cernis vbiue.

Quid? si nunc Austrum versus mea lumina  
 vertam,

Haud minus occurrit oculis loca plurima nostris,  
 Mi-

\*) Hic cuius posteritas adhuc floret, sequentes-  
 que Reizius, Wendelius, Storius armorum ne-  
 gotiatores fuerunt. Hodie celebriores sunt:  
 Spangenbergii, Anschützii, vir doctus, mihiq[ue]  
 amicissimus, Boesselii aliique.

Misimus arma quibus glandesque vomentia et  
ignes,

Ex quibus haec tantum quae sunt insignia  
dicam;

Scilicet Alpinis fulgentem in vallibus urbem,  
Cui validas quercus et grandia saxa rotantis  
Nomina pons Oeni celeber celeberrima fecit.  
Perque Tridentinas valles, quas alluit vrbes  
Eridano iungens Athesis sua flumina magno.

Sunt etiam ad Venetum quos urbem nouimus isse

Vndique quam cingit pro muris aequore Ne-  
reus:

Nereus salsarum tumidus regnator aquarum,  
Atque Antenoreis hinc aduexisse colonis  
Arma ( sed hoc nostro quis credet ab ore ) so-  
nora,

Quae porro crebris hi per freta consita terris  
Distribuere procul curuis transuecta carinis.

Scilicet Alcinoi in patriam, viridemque Zacyn-  
thum

Dulichiumque Samenque et saxis Neriton altam,  
Et quae praeterea Venetum sublimia sceptralia  
Insulae Ionio in magno venerantur amantque.  
Turbidus at solis quae detulit Ister ad ortum  
Paeonas ad fortis, Dacosque et Iazigas acres  
Basternasque truces, Bisaltarumque cohortes,  
His modo sex annis, bellum dum fecimus aere  
Regnatori Asiae, Thracasque Getasque trahenti,  
Qui numerare volet, citius numerabit is idem,  
Quot coturnices verni sub temporis horam,

Parthenopes in agros, et spissi litoris Antium,  
Ex Libya veniant, nubes Aquilone mouente.

Si Boreae partes recolo, septemque Triones  
Olim, quas nostris et nunc compleuimus armis,  
Hic demum campus sese latissimus offert,  
Quem mea vix hodie poterit percurrere Musa:  
Musa suo dudum cursu quae fessa fatiscit.  
Angulus at nobis haud peruolitabitur omnis,  
Recta sed ad certam nos auferat orbita metam,  
Ut possimus equum fumantia soluere colla,  
Ante diem clauso quam condat vesper Olympo.

Ergo, Musa, tuos ad regia moenia mannos  
Cracouiae, stimulis simul et calcaribus vrge,  
Quo delata, tuo curru descende parumper,  
Si libet, atque oculis armamentaria lustra  
Sarmatici Regis, telorum ibi millia multa  
Inuenies, nostra quae cudit Muiciber vrbe.  
Haec vbi lustraris, subitis rapere inde quadrigis,  
Atque Agathyrsorum latos spaciare per agros,  
Ac pede longinquae mannis capita arduae Vilnae  
Hincque Borysthenidas velox inuise niuosos.  
Nam noster, mihi crede, faber penetrauit et illuc,  
Oppletus fumo faber, et volitante marila,  
Tunc cum Bathoria Stephanus de stirpe creatus  
Moscorum rabiem premeret felicibus armis  
Ut testis Stephanus nobis est Reizius ille,  
Quem nuper socium asciuit sibi cura Senatus.

Nunc o Musa tuos te circumflectere cursus  
Ac lustrare velim claras Liuonidis vrbes:  
Reualiam, Dani quam fundauere coloni,  
Et quam Duna rigat Rigam vastissimus amnis.

Hinc

Hinc nobis proprius currus aduerte volantes,  
 Atque Borussorum celebres vbi corpore fines  
 Attigeris, vrbes horum rimare potentes  
 Sedula praecipue flauens vbi Vistula falsos  
 Temperat Oceani latices praedulcibus vndis  
 Vrbs est, Marte potens, animis et fortibus ausis  
 Inclyta, Dantiscum vocat incola, regia semper  
 Arma minasque truces ex alto spernere sueta,  
 Hanc ingressa, sagax tectorum inquire recessus  
 Armorum vasto quorum conduntur in aluo.  
 Agmina tot, quot habent Phrygiae vix Garga-  
     ra messes,  
 Clettigenae ventis quae importauere secundis,  
 Et quae non animo tantum, sed sanguine iunctus,  
 Thomas magnanimis *Wendelius* intulit ausis.

Hinc pete Vandalici terras et tecta Lubeci,  
 Oceanique sinus, portusque inquire Trauenos  
 Et cursu fessos hic tandem siste iugales,  
 Non etenim poterunt spumosa per aequora  
     manni  
 Essea ferre tui, nec turpes cernere Phocas.  
 At cito Neptuni currus ascende volucres  
 Aequoris, ille quibus summas perlabitur vndas,  
 Arctoique maris terras inuise rigentes  
 Vndique quas vastis circumsonat Amphitrite  
 Fluibus, et madidis arcte complectitur vlnis:  
 Inprimis scrutare locos, quos Cymbrica Tethys  
 Verberat, et salsa spumarum aspergine quassat,  
 Quorum iam Regi *Simon* sex millia *Store*  
 Cannarum mittit, quarum praelustria clari  
 Quaeque tenet coelis insculpta insignia regni.

C 4

Sic

Sic mandante pio, et fieri sic rege volente,  
 Hinc subito cursu celer ad reboantia perge  
 Litore Iuuernae glacialis, et aequore sparsas  
 Orcadas, et panno claros praestante Britannos,  
 Et gelidam Thulen, quae priscis credita seclis.  
 Ultima, sed nostris non amplius ultima seclis.

Quin etiam occiduas Titan qua vergit in  
 vndas

Ad fines terrae, solisque cubilia Gades  
 Praepes et Herculeas Abylam Calpenque co-  
 lumnas,

Labere Musa citis Neptuni vecta quadrigis,  
 Nec minus arma locis non pauca videbis in illis,  
 Quae nostrae fecere manus haud indole nulla.

Sed quoniam immensum spaciis confecimus  
 aequor

Est iam tempus equum fumantia solueret colla,  
 Nam fugit incassum, fugit irreparabile tempus  
 Singula dum capti circumuectamur amore.

Nunc aliquis streperae diuturna silentia linguae  
 Abrumpat merito, tumidoque haec inferat ore  
 Verba: Quid has nostras pulsas male tinnulus  
 aures

Magnifice incassum terrae laudator alumnae?  
 Quam si non alia scis ignorantibus ipsam  
 Commendare nota, nisi quod fuligine nigra  
 Obscuri tractent isthic fabrilia fabri,  
 Et cudant Pyrio replendas puluere cannas,  
 Exin terrificis quae rumpant aëra bombis,  
 Ac magnos hominum crudeli verbere coetus

Non

Non aliter sternant, quam si Iouis ignibus vsti  
 Triste solo iaceant, euitandumque bidental:  
 Parcius hanc dudum meminisses tollere laude  
 Nec (quem semper habet turpem mala foemina  
 morem)  
 Ex humili tumulo magnum producere Olympum.

Hic mihi sit precibus multis multumque ro-  
 gatus,  
 Ut premat iratae paulum mala murmura linguae.  
 Donec nostra suum sit nacta oratio finem,  
 Tunc probra sponte sua nobis obiecta fatiscent.

Non etenim nostram soli sibi vendicat ater  
 Vulcanus pubem, maculet quam turpiter ora  
 Forcipe et insuescat ferrum versare tenaci:  
 Et nos Phoebus amat, Phoebo sua semper apud  
 nos

Pars alitur pubis, non infelibus ausis  
 Quae rigat, et quondam sua labra rigauit et ora,  
 Ac etiam porro (obstiterint nisi fata) rigabit  
 Fonte Medusaeo et Hyantea Aganippe.

Non etenim, mihi crede, tibi nam rite probabo,  
 Non obtusa adeo gestamus pectora circum,  
 Nec tam auersus equos nostra sol iungit ab vrbe,  
 Ut non et nobis sint corda capacia Phoebi.

Ac si non alias superas hinc isset in auras,  
 Quo se Gynaeus late iactaret Apollo,  
 Sufficeret solus formosi Schmuckius oris:  
 Schmuckius ingenio, praeclarus Schmuckius \*) arte:

C 5 Pal-

\*) Jacobus Schmuckius, Rector Gymnasii  
 Shleusingensis, de quo vid. WEINRICH. im  
 Hen-

Palladis et Veneris certamen et ambitus idem,  
 Vtraque Diua sibi totum dum poscit eundem.  
 Ingenium Pallas dederat, Venus aurea formam,  
 Quam doctus, tam pulcer erat, praestantior arte  
 An forma foret, ambiguum dubiumque profatu.  
 Carmine nam qualem describit Nirea vates  
 Maconius, magni vel quales Musa Maronis  
 Praedicat Euryalum, et formoso corpore Lausum  
 Talis erat, talis spirabat gratia vultu.

Enthea diuinae mentis quis dona vel ore  
 Vel calamo poterit pro re nunc dicere nata?  
 Quicquid enim rerum Sophiae complectitur  
 ordo

Cyclicus: et quae vix aliis data singula nosse,  
 Omnia (quod mirum) sub pectore nouerat unus,  
 Ut taceam linguas ita quas callebat ad vnguem,  
 Ut si diuersis audires saepe loquentem  
 Dicere non posses: haec huic vernacula lingua  
 est.

Nam te reddebat dubium prolatione promta,  
 Siue Palaestinae proflaret sibilia linguae  
 Verba, vel Argolicis sua solueret ora loquelis,  
 Martis siue tua loqueretur Romule lingua.  
 Quid? quod pene puer sacra deuotus in aede  
 Exciperet Graia Germana vocabula lingua  
 Quae plebi resonus celeri sermone sacerdos  
 Diceret. At verbis, dices, ea qualibus? audi:  
 Ornatis, propriis, rei significantibus apte

Qualia

Hennebergischen Kirchen- und Schulenstat.  
 p. 591.

Qualia vel mediis vix fatur Graecus Athenis,  
**Quid?** quod in excelsis Philyres cum moenibus  
 esset,

Acer et erexit studiorum pubis Epopeus,  
 Exemplo Phoebea nouo per pulpita coepit,  
 Inter tot canos iuuenis sermone Pelasgo,  
 Differere ex thesibus scriptis sermone Pelasgo,  
 Ad quod cum Phoebo ter tres stupuere sorores,  
 Et mutata suos requierunt flumina cursus  
 Plissa suum pariterque suum formosus Elister.  
 Nam postquam saevis Camerarius occidit vmbbris,  
 Haud Philyrae talem tulerant Aganippides vndae  
 Vsus cui similis, Graiaeque scientia linguae.  
 Hinc capit aequales, capit admiratio natu  
 Maiores, tua quam tandem sibi spondeat aetas  
 Iam florens, primoque virens in lacte iuuenta,  
 Sera sub autumni pallentis tempora messem:  
 Sed fuit (heu dolor heu luctus) flos ille caducus.  
 Nam schola Schleusingae cum tunc Reatore va-  
 caret,

Te poscunt vnum patriae suffragia cuncta:  
 Cura patrum cupidis te solum amplectitur vlnis:  
 Te certam rebus lapsis afferre salutem  
 Vnum posse, rata, in meliusque referre iacentes.

**Nec spes haec patrum sterilis;** nec vana fu-  
 issit,

Si modo Parca tuae potuisset parcere vitae.  
 Vix etenim tenuem gustum perceperat artis,  
 Ingeniique Tui scholae delassata tot annos  
 Fabellis fatuis Scalathyrmatiisque pudentis,  
 Iam vigor antiquus nerois animarat et artus.

Ac

Ac velut in pratis cum vis immanior Euri  
 Flat sine fine dies aliquot: vel Sirius instat  
 Floribus auricomis grauior, cessantibus illis  
 Flatibus, ardorem nimium qui sideris huius  
 Temperie grata tentant mulcere quot annis,  
 Marcida demittunt subito capita, atque vigoris  
 Expertes languent, spectantque cacumine terram.  
 Ast vbi foecundo descendit Iupiter imbre  
 Coniugis in gremium: vel Roris Delia mater  
 Aere tranquillo, et bene scintillantibus astris  
 Marcentes tetigit flores aspergine grata,  
 Assurgunt iterum et collapsa cacumine tollunt.  
 Et modo queis nullus superat tener omnibus  
 humor

Luxuriantque nouis per campos viribus aucti.

Sic quoque torruerat quam saeuus Atabulus  
 ante

Ingenii perfusa tui schola rora vigebat  
 Rursus, et ardenti studio sua damna parabat  
 Sarcire, et turpes iterum instaurare ruinas.

Pergama sed frustra posuit recidiua iuuentus  
 Vix etenim fessis studiis ostenderat huncce  
 Ferrea fors rerum, et nunquam exorable fatum.  
 En Phthisis inuadit, cui lenta febricula iuncta  
 Quae tandem expugnant tabentia membra, nec  
 vltra

Esse finunt nobis tam cari corpus amici,  
 Quod scrobe compositum placida nunc pace  
 quiescit:

Laeta sed Elysias mens inter obambulat umbras  
 Aspectuque Dei fruitur, mensisque beatis.

Quid

Quid referam geminos fratres: duo germi-  
na Phoebi.

Te, *Wilhelme*, \*) comas cinctum Parnasside lauro  
Artis et ingenii voluit quam pulcer Apollo  
Esse tui testem, simul et gestamen honoris.

Quod datur egregie Phoebea colentibus arua,  
Teque simul patriae decus haud ignobile *Iane*:\*\*) Ambos quos animis: quos nouimus artibus  
ambos

Et cantare pares, et respondere paratos,  
Atque caua mire testudine ludere doctos  
Vt mihi tam docte Cithara crinitus Iopas  
Aurata, iactet quamuis Atlanta magistrum,  
Inter Troianos, et Agenoris vrbe perfectos,  
Vix olim videatur eam cecinisse per aulam,  
Qua pius Aeneas noctem ducentibus astris,  
Regales inter mensas lacrimemque Lyaeum  
Troianas vt opes et lamentabile regnum  
Eruerint Danaï, pulcrae narravit Elisaæ,  
Nec, qui cantauit nitida Phaeacis in aula  
Dulichio duce temetum temetumue bibente,  
Demodocus, miserae suprema pericula Troiae  
Cum fatalis equus saltu super ardua venit  
Pergama, et armatum peditem grauis intulit  
aluo :

Quam docte septem nostis discrimina vocum  
Vos canere. At postquam fratrem fera fata  
tulerunt

Conticuit iusto lyra vestra repressa dolore.

Quid

\*) *Wilhelm. Schmuckius* Professor Iuris Lips.

\*\*) De hoc nihil certo scimus.

Quid referam reliquos haud inferiora secutos  
 Quorum Daphnei nemoris frondente corona  
 Non minus implicuit frontes Pataraeus Apollo.  
 Te quem vernanti Musae docuere sub aeno,  
 Omnigenas artes et carmen pangere tale,  
 Quale Maro cecinit Romana per oppida quon-  
 dam :

At nunc ductorem iuuenum fecere, *Sebere* \*)  
 Schleusa suo flexu qua culta perambulat arua.  
 Et te *Clettigenas* inter decus inclyte *Vite* \*\*)  
 Eximum, celsi, quem iam nunc Lipsia cernit,  
*Vetzeri* \*\*\*) natos per culmina ducere Pindi,  
 Queis patre defuncto domus Aurobacchia cessit,  
 Quam paruam Philyren haud citra dicere causam  
 Quis queat: Vrbs quia quicquid habet, domus  
 haec habet vna.

Et vos Pieridum duo lumina clara sororum  
 Te, *Feuchtere*, \*\*\*\*) deae clarii quem fontis, in  
 vndis

Immersere suis, veluti sua mater Achillem,  
 Robur vt inuidum traheres, animumque virilem  
 Perdere nefati possent te tela maligni  
 Insultent quamuis tibi millia multa subinde.

Teque

\*) Wolfgang Seber, Rector et postea Superint.  
 Schleusingensis.

\*\*) Vitus Clett, Diaconus Schleus. postea Decanus  
 Themarensis.

\*\*\*) Paulus Vetzerus, Professor Medic. Lipsiensis.

\*\*\*\*) Io. Feuchter Cantor Suhlanus post Keinerum.

Teque fide mihi Thesea bene cognite nuper  
*Sterzingere,*<sup>\*)</sup> tuis Draco sanguinolentus et acer  
 Hostibus, at caris Pylades sincerus amicis.

Omnibus his Phoebus tribuit sua munera  
 lauros:

At nondum myrtos norunt tua munera Cypri.  
 His ego crediderim vix vnquam candidiores  
 Sminthia conspexisse viros sub tegmine coeli,  
 In Breuia et Syrtes comes his interitus irem,  
 Nec mihi scylla metum incuteret, nec vasta Cha-  
 rybdis

His ego Cepheam Meroen, calidamque Syenen  
 Tabrobanemque Indum quam pulsat fluctibus  
 aequor:

Et loca quae Garges, et quae loca lambit Hy-  
 daspes,

Et cautes quibus affixus sua furta Prometheus  
 Indignante luit Ioue, detestanteque crimen,  
 His et Bactra libens comes indiuisus adirem  
 Quin hos ad ditis sedes comitarer, vt olim  
 Pirithoum Theseus stygias comitauit ad vndas.

Quo me clara rapis Cantorum Triga bono-  
 rum

Tu Stocere<sup>\*\*)</sup> nouem carus Musis: et Eber<sup>\*\*\*</sup> De-

<sup>\*)</sup> *Sterzinger.* Forte Iureconsultus Suhlanus.

<sup>\*\*) Cantor Schleusingensis. *Keinerus* Suhlanus.</sup>

<sup>\*\*\*</sup> *Io. Ebert,* Scholae Meiningensis Cantor, postea  
 Pastor Kühndorfensis et Superint. Wasungenensis.  
 Extat huius Eberti carmen ad Wendelium, lau-  
 des patriae canentem, scriptum, quod apponere  
 lubet:

Ad

Delicium Phoebi: Tuque o *Keinere Mineruae.*  
Omnes

Ad patriam eiusque ciues:

*Sula, tot igniuomis Vulcani dedita technis,  
Inque toga Marti furias, atque arma ministrans  
Bellonae, trepidus quibus horret et intonat aether:  
Huc ades, et vastis caput exere vallibus, aures  
Arrige, et haec animos iam nunc largire monenti.  
Me sponsore, caput mox inter sidera condes.  
Nil agis, exclamas: Sunt quae grauiora capessam  
Nec dignos lectu mihi Mars facit impiger istos  
Ter trinum cantus, et murmura blanda sororum.*

*Agnosco sonitus, pleno quos gutture vulgus  
Eruat, solet rigidum, ac Vulcania proles.  
Sed nihil his moueor. Patriae quin vosmet ali-  
mnos,*

*Quis natura dedit melior, secernere ab auro  
Quisquilias, et iners generosa ab laспide vitrum,  
Qui varios hominum mores vidistis, et vrbes:  
Vos saltem vt monitis flectam melioribus, insto.  
Numquid ob has patriae laudes quas carmine  
lauto*

*Delius an potius Wendelius explicat, imos  
Tain lepidum in vatem modo persentiscitis ignes?  
Hoc decor, hoc almae pietatis praecipit ardor.  
Debemus patriae nos nostraque. Iudicet ergo  
Memus, an haud animae neruis rapiamur in illos  
Perpete qui patriae celebrant praeconia versu.*

*Nunc igitur, ciues, vestro nunc plaudite Vati  
Qui patriae dignus gremio: quo patria digna  
Ut queat esse, animos vltro conferte benignos.  
Dignum muneribus dignis ornate Poetam,  
Vestrar, nempe seris cassas grauioribus arcas,  
Munificas et opes ne falso carmine iactet.  
Occupet extremum scabies: plestatur et ille,  
Sordida qui patriae praefert bona caecus honori.*

Omnes vos triplex commendat gratia, et omnes  
Guttura Permessi lauistis flumine sacro.

Nec te *Tribelium* \*) possum memorande silere,  
Qui mecum pueros blandis hortatibus vrges,  
Vt studio maiore petant Helicona virentem,  
Discentique gregi tu non es saeuus, vt ille  
*Orbilius*, Beneuentanae telluris alumnus,  
Quem vafer aeterno signauit stigmate Flaccus,  
Ponit ab assiduis dum turpia nomina plagis  
Plagosumque vocat, quod erat plagosior aequo,  
Non ita tractandis ineunte aetate puellis;  
Scis etenim ratio nec te fugit ista, quod vnus  
Phryx emendetur plagis, scuticaque sonora,  
At puer ingenuus dictis formetur amicis.

Nec tu carminibus nostris indictis abibis  
Virtutis verae custos, rigidusque satelles  
*Johannes praetor patriis, Hewere*, \*\*) sub oris,  
Ad tantos volucris quem penna euexit honores  
Iam quibus illustris radias nunc sideris instar.  
Tu modo *Iane*, tuis (vbi fas) sis ciaibus aequus  
Nec quia concessum est nutu tibi Numinis alni  
Imperium in miseros, dicas; Nos poma natamus;  
Os solet elatis coelorum tundere Rector,  
Si sublime ferunt ac verba tumentia ruunt,  
Irarum abstineat iudex, qui lege sequestra

Instar.

\*) *Henric. Tribelius*, antecessor nostri in Recto-  
ratu Suhlano, postea Conrector Schleusingensis,  
denique Pastor et Decanus Kühndorfensis.

\*\*) Praefectus Suhlanus, ad quem Dedicatio.  
WEINRICHIUS eum vocat *Henerum*, p. 149.

D

Instar semidei iusto secernit iniquum,  
 Ira modum nescit, nec poenas irrogat aequas,  
 Sed scutica dignum, horribili secat illa flagello,  
 Hoc tu, *Iane*, caue, seclisque caueto futuris.  
 Inque cohercendo iuris mollito rigorem,  
 Aequabit superis sic te clementia diuis.  
 Nec te transierim, cui nobile gratia nomen,  
 Et mensis toto qui formosissimus anno est  
 Constituere recens nostri qui scriba senatus, \*)  
 Nunc priuatus agis priuato sub Lare vitam.  
 O noctes coenasque deum, quas ducis amice:  
 Is vbi dormitum, es non solicitus tibi quod cras  
 Surgendum sit mane, intrandaque curia curis.  
 O ego si talem possim deducere vitam:  
 Nec mihi Paetoli, tanti mihi nec sit opaci  
 Omnis arena Tagi, quodque in mare voluitur  
 aurum.

Quid memorem Mystas qui sancti oracula  
 verbi  
 (Quisque gregique locoque suo) sapienter ad-  
 umbrant  
 (Namque hominis non est opus haec exponere  
 plene)  
*Tribelium, Grauium, \*\* Wernerum, \*\*\* Flaminium-*  
 que †)  
*Muretumque ‡ bonum vere fandique Magistrum*  
 Te

\*) *Iunius.*

\*\*) *Thomas Grauius, Past. Marisfeldensis.*

\*\*\*) *Valent. Werner, Archidiac. Suhl.*

†) *Barthol. Flaminius, Pastor Solzensis.*

‡) *Michael Muretus, Pastor Wiedersbacensis.*

Te Breium †) nobis, qui compater optimus audis.  
 Et te quem vili facundia rara popello  
 Comendat, celerisque Tolutiloquentia linguae,  
 Petre, docens patriis verbum Grebnere ‡‡) sub  
 oris.

Ingenium quam saepe tuum (vix credere fas est)  
 Id dum miramur, nostram consistere mentem  
 Vix passum est, ruis hyberni dum fluminis instar,  
 Cycloborique repraesentas clamore, fluenta,  
 Sermonum bene doctorum non sutilis autor.  
 Nam tuus haud mos est pistam ante, repinsere  
 mazam.

Atticus ille Cleon ceu furabatur inique  
 Alterius magno partos sudore triumphos,  
 Ne quando moueas velati cornicula risum  
 Furtiuas plumas auium cui demserat agmen.  
 Sed tantas propria laudes virtute mereris,  
 Codice sacrato dum sensa latentia dicti  
 Eruis obscuri, diuinæ indagine mentis.  
 Hinc ergo manuum te nulla ciconia pinsit,  
 Sed nunc remigio ingenii caua nubila transis  
 Ut Iouis ales humi dum nos reptamus inertes,  
 Ac viles pulli, nati infelicibus ouis.  
 Omnibus his cunas et prima exordia vitae  
 Sula dedit, solisque iubar coelumque tueri,  
 Fecit et ad celsi conando scandere Pindi  
 Culmina, Parnassi sensimque adrepere cliuum  
 Per cuius regnat nunc summa cacumina victrix

D 2

Turba

†) M. Wolfgang Brey V. D. M. Suhlanus, postea  
 Decanus Kalten-Nordheimensis.

‡‡) Pastor Rossdorffensis.

Turba, suo fruiturque oblectaturque labore.  
 Sic aut Pierios noster puer ire per hortos,  
 Laevo suspensus loculos, tabulamque lacerto  
 Cogitur, aut Veneris, si Musica respuit arua  
 Traditur ex templo fumosa per antra marito.

Nunc tibi cognati sexus cane, Pieri, mores,  
 Et studia et formas, et quo sua corpora cultu  
 Luce sacra cingat, cum vult formosa videri  
 Formoso virgo iuueni, formosior ipsa:  
 Et si quid dicas paucis id dicio verbis.

Principio (sit enim de moribus actio prima)  
 Rusticulae nostrae sunt; incultaeque puellae,  
 Nec comes adeo facilesue per oppida quales  
 Mysorum passim regio cultissima pascit,  
 Vel quales tellus tibi Gaditana puellas  
 Sufficit, aut toto Lugdunum nobile mundo.  
 Sed rigido tetricas imitantur more Sabinas,  
 Et pueris mixtas puris quas ludere campis  
 Laurifer Eurotas Lacedaemona propter amoenam  
 Thermoone citus quas vidi Amazonus olim  
 Bellari pictis circum sua litora telis.  
 At patiens operum duroque assueta labori  
 Aut rastris terram domat, aut studiosa fatigat  
 Immensas sylvas, lignorum, haec nostra puella  
 Ingentem subiens fascem ceruice valente.  
 Nescit enim nostrae podex tomenta puellae,  
 Nec datur ignauae de plumis culcitra sedi.  
 Sed paribus cum nocte dies vbi labitur horis,  
 Nulla domi remanet, nec prima nec ultima, nec  
 quae

Inter

Inter vtramque viget robustis viribus aetas.  
 Ceu solet, in nemora alta, suis cum matribus,  
     acer  
 Iunices vitulasque simul depellere pastor.  
 Omnibus atque vnum studium est, labor omni-  
     bus unus,  
 Exportare simum textis in coribus illuc  
 Praecipue streperos quo non permittit equorum  
 Ascendisse pedes, rupis praerupta crepido.  
 Vel positus tumuli sarracis inuius alti.  
 Nec mora, nec requies his est, sed fortiter usque  
 Primo a Lucifero donec sol occidat, vrgent  
 Continuantque graues aequata sorte labores.

At cultus simplex his corporis integit artus,  
 Non Caliendra suis imponunt frontibus emta,  
 His nec sub sura talos tegit instita veste.  
 Praeterea gemmas nescit nescitque catellas,  
 Candidulum nostrae collum, mihi crede, puellae,  
 Non oculos stibio pingunt, fucoue laborant  
 Obscuras ornare comas, cerussa faceffit  
 Hic omnis: monstrat facies tectoria prima  
 Natiuumque colorem: illo nec lacte fouentur  
 Quod propter secum comites eduxit asellas,  
 Illa trucis quondam coniunx Poppaea Neronis.  
 Nec facile inuenies, licet inquisueris, vnam,  
 Quae magis alba velit, quam det natura, videri.  
 Et tamen egregiis formarum dotibus illae  
 Spectantur, visenda fuit vix qualibus olim,  
 (Si modo des similes cultus, similesque paratus)  
 Antigone, magni pulcerrima Laomedontis  
 Filia, Iunonem voluit quae vincere forma:

D 3

Nunc

Nunc crepitat tectis flauente ciconia rostro.  
 Aut quibus illa feri nituit soror Hectoris olim  
 Quae Theditis nato sic mentem inflexit, vt ipsi  
 Pro Troiae Priamo promitteret arma salute.

Nec sane nostri virtus est nulla Quiritis,  
 Callosa tractat qui dura negotia dextra,  
 Callidus et famula panem sibi comparat arte,  
 Quem non exclusis aliis soli sibi seruat,  
 Inuidus vt specubus seruat frumenta cricetus,  
 Quod latis animal pascit Thuringia campis,  
 Ista fere mores a quo gens traxit eosdem.  
 Sed sua munifica depromit munera dextra,  
 Non quo more pyris vesci Calaber iubet hospes,  
 Sed quaecunque sua seruat pretiosa sub arca:  
 Itria, siue suis pernam, pinguemue Mimariv.  
 Eximit, et clausae penuaria concavae cellae,  
 Quicquid habent laticum vultu producit amico.  
 Hinc volat in nostris haec trita paraemia terris:  
 Expedit in sola tenues inflasse cicutas  
*Sula:* quippe suo Cantori pocula ponit  
 Plena mero, siccis patitur nec faucibus esse.  
 Nec tamen ignorat, quid distent aera lupinis,  
 Sed quibus, et quando videt, et quae munera  
 donet.

Haud tamen hunc partum eredas male po-  
 nere Plutum,  
 Seu qui praeclaram stringat malus ingluwie rem.  
 Prodigus vt magno quondam quae sita labore,  
 Discinetusque Nepos misere patrimonia perdunt.  
 Sed memor, et metuens hyemis, tremulaeque  
 senectae,

Mollia

Mollia dum sibi genua virent, viresque super-  
sunt,

Sub galli primum correpta sindone cantum,  
Mollibus e stratis opera ad fabrilia surgit,  
Et delegatae sibi debita munia fortis,  
Donec eat proprior deuexo vesper Olympo,  
Gnauus obit, validis ac instrumenta lacertis  
Vibrat, vti sibi sint congeta cibaria tunc iam,  
Ante agiles abeant vegeto quam corpore vires,  
Torpeat aut multo iam fractus membra labore,  
Ne tandem trepidus tristi veniente senecta,  
Cursitet exul inops alienaque limina lustret.  
Formosa veluti coecis aestate latebris  
Paruula (nam exemplo est) magni formica la-  
boris

In Brumam sibi certatim noua farra reponit,  
Ne, simul inuersum contristat Aquarius annum,  
Clausa specu, vacui damnet ieunia ventris.

Sed tua iam dudum mihi vox circumstrepit  
aures,

Talia verba crepans: quis nunc vos e styge  
Daemon

Infelix docuit contentos viuere paruo?  
An non fama fuit, vos solos perdere Bacchi,  
Atque laboratae Cereris plus quam tria pene  
Proxima quae vestris circumfunt oppida teatis?

Est verum, fateor, nec quae sunt vera ne-  
gamus,

Quid? numero si pene pares effemus et illis?  
Aut quid? si numerum non aequaremus eorum?

D 4

An

An tantum scelus est? rapidos quem torret ad  
ignes

Vulcanus, Bacchi si largior irriget imber?  
Qui si non magnis repararet corporis artus,  
Aestibus exhaustos, dapium virtute bonarum,  
Irriguumque mero sub noctem corpus haberet,  
Sufficere in tantos haud possent fessa labores,  
Membra diu, aut seros vitam producere in an-  
nos.

Ac scio si cernes immania pondera praesens  
Armorum assiduo quae ventilat impiger vſu  
En vltro veniam dabis, ac eris aequior vltro  
Spumantemque mero pateram, quam combibat  
vltro

Miscebis, siccoque inuerges vina palato.

Ergo si noster siccatur Carchesia Bacchi  
Plura faber, quam tu: flammarum sentit et  
aestus

Quam tu maiores, Quare maledicere noli,  
Si babit, at tantum quantum vitae exigit vſus  
Vt reuocet vires, non vt suffocet easdem.  
Sique dat at tantum ne prorsus dilapidet rem  
Sed si forte bonus teſtis successerit hospes  
Sordidus, atque animi parui ne possit haberi.

Praeterea miro colit ac veneratur honore  
Quem sibi legitimum summi Deus ordinis autor  
Eſſe magistratum voluit, morumque malorum  
Castigatorem: Nec, (ſi cerebroſior vnuſ  
Aut alter, quamuis ipſo non nomine forſan:  
Moribus et turpi facie tamen, alter et ipſe

Ther-

Thersites, nostri quem gloria praefidis vſſit  
 Obliqua inuidia, stimulisue agitauit amaris  
 Sutelis variis mendacia concinnauit  
 Illius vt famae praelustria dona decorae  
 Laederet, intuisumque suo per crimina ficta  
 Redderet inde Duci, in praesensque vocaret  
 honoris

Discrimen, nitidis et rebus figeret atram  
 Ac turpem maculam, rugamque immane viſtam)  
 Idcirco dicendus erit grex totus in vrbe  
 Prauus, et in patriae moderantes frena rebellis.  
 Nam scelus est, multis paucorum asſribere cri-  
 men:

Sit laus infonti: commissa piacula vir sons  
 Expiet: haud vlla melius ratione piari  
 Quae nunc posse reor, nisi si quis forſam Vlyſ-  
 ses

Taurea cui manibus, crimen puniret, vt olim  
 Thersiten Ithacus ſceptro percuffit eburno  
 Tergaque signauit monſtri vibice cruenta,  
 Ne quicquam ſaeuis onerantem Agamemnona  
 dictis,

Ad liquidas Simoëntis aquas Xanthique fluen-  
 tum,

Quo poto, in pratis aries vel suaue rubenti  
 Murice, vel croceo permuat vellera luto.  
 Siue decuſſatim ſi virgea ſceptra, recinctos  
 Perque humeros alte quateret perque impia  
 terga,

Vt ſcirent ſtreperam poſthac compescere lin-  
 guam,  
 arcus et duris meliores laedere verbis.

D 5

Haud

Haud tamen hunc omni possum defendere  
parte,

Nec volo: nam choreas festo si tempore du&at,  
Dat motus incompositos, et iubila tollit,  
Atque suam quam forte furens Amaryllida iuxta  
Dicit, in innumer&os torquendo currere gyros  
Cogit, et ambabus sublatam fortiter vlnis  
Cernere clara facit tandem flammantis Olympi  
Sidera, Parrhasias Arctos et Orionis ensem  
Quas rursus tremulo videoas descendere clune,  
Illidique solo, tanto cum murmure terrae:  
Aenea vix quanto fistuca relabitur, ante  
A&ris in medium, quam stuppea vincla leua-  
runt,

Tybri puta vel Rhene tui, dum pellit in imos  
Sublicium fluuii fundos. Id quod tamen ipsum  
Hi tantum faciunt, qui bobus lumine cassis,  
Crudeli viuos incurvant more caballos.

Caetera pars hominum motu sua corpora librat  
Composito magis et gressus glomerare decoros  
Scit magis, assuetis bifores ubi tibia cantus  
Promit, et Ideae buxus Berecynthia matris.

Forte solum possis etiam contemnere no-  
strum,

Quod neque sit flauae Cereris, laticisue Lyaei  
Ceu tua terra ferax: terrae tamen ante memento  
Omnia non omni quod dent sua munera diui,  
Mustea si felix fundit tibi pocula vitis,  
Et diues plenis spumat vindemia labris:  
Contra, quae terrae tendunt per viscera venae,  
Vbera vulnifici nobis dant semina ferri,

Quo

Quo sine nec vitis poteris refecare fluentes  
 Frondosae ramos, nec terrae infindere sulcos  
 Quin, quanquam nostris proles Semelëia Liber,  
 Prorsus pampineas inuidit collibus umbras;  
 Vina tamen Rheni quae parturit optima tractus,  
 Collibus aut gignit Moenus generosus apricis,  
 Hic genio laeti pateris libamus et auro.

Cum miser interea genialis consitor vuæ  
 Aut bibat egelidos fontes, aut potet acetum,  
 Exurdans dentes et templa superna palati,  
 Pocula siue acidis imitetur vitea sorbis.

Acria quin etiam nostræ quis frigora terraæ  
 Improbet, atque niues canis quae montibus  
 haerent  
 Nobile pene suum donec ver finiat orbem.

Forsitan inassuetis possunt haec dura videri,  
 Sunt quoque: laedit enim quem non penetra-  
 bile frigus?

Cum Boreæ spirant, et acuto murmure Cauri,  
 Et totas solidam in glaciem vertere lacunas,  
 Et subitis armant currentia flumina crustis,  
 At nos hic tantum curamus frigora, quantum  
 Candentes prumas gradiens Salamandra per  
 ignes,

Quippe foco accenso, frigus ramalia pellunt  
 Arida, quae nobis florentes vndique syluae  
 Sufficiunt pinu deiecta aut abiete celsa.

Hinc etiam infestæ minus obuia corpora pesti  
 Nos gerimus circum: minus hic et funera cre-  
 bra

Aspicit

Aspicit autumnus Libitinae quaestus acerbae.  
Nam prohibet, nostris quae semper montibus,  
aura

Frigidior canis Icarii bene temperat aestum  
Immodicum, et gelidae valles, syluaeque salu-  
bres

Et liquidi fontes, et qui per saxa volutus  
Purior electro campos petit amnis apertos.

Nulla tamen regio est tam nobilis atque fa-  
lubris

Quam non dira lues, et pigris flatibus austera  
Contristent, populum quando punire nocentem  
Cogitat asperior violati numinis ira.  
Sardinia in medio tunc est vel Tybure praesens,  
Saeuaque vel Baias tunc mors populatur amo-  
nas

Nec valet Herculeum te nunc saluare Tarentum,  
Qua niger humectat flauentia culta Galesus;  
Oebaliusque olim gestauit sceptrum Phalantus.

Praeterea Vulcanus edax licet hauserit annos  
Ante decem\*) penitus patriae tabulata domorum  
Aequaritque solo fumantia culmina late,  
Culmina non hominum modo, sed quoque san-  
cta deorum

Culmina, quae praesens tunc ipse miserrima vidi  
In cineres verti, et medios considere in ignes,  
Pene trium spacio horarum vel pene duarum,  
Mens cuius meminisse horret, luctuque refugit  
Nunc quoque: nam subitus nostros tremor oc-  
cupat artus,

An-

\*) anno 1590.

Ancipitique coit gelidus formidine sanguis  
 Quando subit fragor horrificus streperusque fu-  
     rentum  
 Flamarum sonus vrbis et illaetabile murmur  
 In cineres tandem flamma superante cadentis.  
 Nostrorumque grauis gemitus, plangorque Qui-  
     ritum,  
 Qui se tunc miseros penitus periisse putabant,  
 Et campos vbi *Sula* fuit iam linquere secum  
 Voluebant taciti, atque alias exquirere sedes:  
 Voce tamen docti rursus solante refecti  
*Zehneri,\**) nostris qui tunc erat acer in oris  
 Sacrorum Christi Antistes, custosque fidelis,  
 Cooperunt animis iterum melioribus vti,  
 Atque boni spe venturi sua damna leuare.  
 Hinc tibi nulla satis grates persoluere dignas  
 (Lumine nec frontis si se spoliaret vtroque)  
 Scit posthac seclis aetas, *Zehnere*, futuris.  
 Sed bene apud memores veteris stet gratia facti:  
 Atque parum gratos nos nulla redarguat aetas,  
 Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis ama-  
     bit,  
*Zehneri* meritum nostra memorabitur vrbē.  
 Sicut enim populi Solymam Babylone reuersi  
 Vbertimque genas falso sibi rore rigantis,  
 Enatas vepres cum cerneret, atque tremendas  
 Vrticae ferulas illis in montibus, ante  
 In quibus aurati steterant sacra atria templi,  
 Firmabat dictis animos solantibus Esdra:

Sic

\*) t. t. Decanus Suhlan. postea Superint. Schleu-  
sing.

Sic tu mulcebas moerentia pectora ciuis  
Tunc nostri, damnis curisque ingentibus aegri.

Non minus *Humbertus* quod tunc faciebat et  
ipse

*Humbertus Langeniadum* \*) fax inclyta gentis:  
*Humbertus Themidos* vindex rigidusque satelles;  
Claraque nobilium quotquot sunt gemma viro-  
rum.

Huic nam cum pedibus celer et pernicibus alis  
Fama procul posito teneras portarat ad aures  
Hanc nostram cladem, rapidas crepitantis et  
iras

Vulcani, pleno qui nostra vorauerat ore  
Tecta, laresque simul praetoria, templa, scholas-  
que,

Pendula quaeque cauis resonant in turribus aera,  
Scandit equum celerem, et ferrata calce fatigat.  
Ille volat uentis et fulminis ocyor alis,  
Concussaeque iubae saliunt per colla, per armos,  
Quadruplicique putrem sonitu quatit vngula  
campum.

Ast ubi iam nostras cedente volatibus aura  
Venerat ad sedes, ciues squalore supremo  
Confectos, animo miseratus pene paterno,  
Durare, et semet rebus seruare secundis,  
Et reuocare animos iussit, moestumque timorem  
Mit-

\*) *Humbertus de Langen*, Eques Hennebergicus,  
Hereditarius in Oberstadt et Breitenbach, Ele-  
ctoris et Ducum Sax. Consiliarius et Proprin-  
ceps (*Oberaufseher*) Schleusingensis.

Mittere, et a superis meliora reposcere fata.  
 Quin etiam ipse suam cui promisit ocellam  
 Inclytus et gratis princeps pineta misello  
 Ut daret ex syluis, opibusque iuuaret amicis  
 Aedificare domos iterum quo posset amicas  
 Se tentaturum dextre, effectumque daturum  
 Utque datum est: dictis nam fors his adfuit  
 aequa.

Ergo magna viro debentur praemia laudum,  
 Quem quoties video Laurentis corpora Turni,  
 Cernere pulcra reor, Tyrrheni aut corpora  
 Lausi,  
 Tantus honos, tantum egregio decus enitet  
 ore.

At placidam in ciues quando considero mentem,  
 Hachalides prorsus mihi tunc Nehemia videtur,  
 Longimani regis iussu, sumtuque benigno,  
 Diruta qui Solymae reparauit moenia quondam  
 Illa Persarum grauium dimissus ab arce  
 Spumifer Eulaeus multo quam circuit amni.

Sic opera Humberti, et studio solertis amico  
 Zehneri, coepit collapsa resurgere Sula  
 Maior, et a casu plures quasi ducere vires.  
 Surgit ut e cinere proprio Titanus ales,  
 Quem Phoenica vocant, superas rediuius in  
 auras  
 Laetior et membris longe melioribus, vltro  
 Quae dederat solis prius absumenda calori.  
 Haec quoque commoditas incommoda nostra  
 refecit.

Nam-

Namque aedes postquam tulerant incendia  
nostras,

Ilicet vberior coepit sua vena metalla  
Fundere, quae patriae tristes farsere ruinas,  
Coepit et immani succinctus acinace Turca  
Pannonios ferro duroque laceſſere bello.  
Hinc proceres varii varios misere ministros,  
Qui precio precibusque ſibi noſtra arma para-  
rent,

Arma quibus rabidum poſſent auertere Thracem  
Arcibus a noſtris vim vique repellere fortes.

Vidimus et Praga miſſos vbi clara Rudolphi  
Aula nitet nulli veterum virtute ſecundi  
Induperatorum, quos Teutonis ora creauit,  
Nomine Caesareo qui millia multa rogaſent  
Cannarum, rigidus fiſto quas nomine miles  
Moscetas vocat, vt muris adduceret illis  
Vulcanus noster, clarae qui teſta Viennae  
Magnificasque domos firmo munimine cingunt.  
Et mora ne rebus fieret diplomata ſecum  
Qui ferrent, noſtrum prohibentia pendere fa-  
brum

Veſtigal ſolitum, quam longa eſt ripa ſonantis  
Danubii, claram quam ſpectat ad uſque Viennam,  
Imbripolis funem ſoluens a litore nauta.

Sic quod Vulcanus nocuit, Mars profuit:  
aedes

Vulcanus rapuit, Mars reddit: aequior atque  
Ignipotens nobis iterum quem iuuit amice.  
Myſorum veluti vulnus quod fecerat ante

Po-

Peliás hasta duci, scabra rubigine teli  
Eiusdem, rursus coalescere fecit Achilles.

Hoc verum superat terrestria commoda  
longe

Pura quod vbertim coelestis pabula verbi  
Carpimus, et viuo quod guttura nostra rigamus  
Nectare, quod stillat salientibus vndique lym-  
phis

Coelitibus cari fons limpidus Israëlis.

At tu, sancte Deus, nobis haec commoda  
serua,

Tartareum cohibe vinclis immanibus anguem  
Tollentemque minas, et sibila colla tumentem  
Deiice, ne possit coelestis pascua verbi  
Inficere, aut nobis lethale aspergere virus.

Sterneque victor aprum Tyberini ad fluminis  
vndam

Dentibus exertis, qui saeuus obambulat, atque  
Limpidulos iterum fontes turbare minatur.  
At tu praeueniens frendentem confice telo:  
Aut hoc si mauis, adigas vel fulmine ad umbras,  
Pallentes umbras Erebi, noctemque profundam,  
Ne pede prosubigat limum, et sic pocula nobis  
Turbet, et impura rursus conspurcat amurca.

Frange manu telum Getici praedonis, et  
ipsum

Pronum sterne solo, castrisque effunde per  
aequor

E

Pa-

Palantem, rapidis pridem qui fulminat armis,  
More furens torrentis aquae, vel turbinis atri,  
Et nunc lunatis in nos trahit agmina peltis  
Asper, acerba fremens animis, summasque mi-  
natur

Deieclurum arces patriae, excidioque daturum.

Pelle etiam Scythiae populum, cui tela, sa-  
gittae,

Gorytusque sonans humeris et lethifer arcus,  
Immanemque Geten iuuat auxiliaribus armis.

Atque impacatum compescere potenter Iberum,  
Cuius avaritiae vix totus sufficit orbis.

Hos omnes prohibe: nam mens est omnibus  
vna,

Perdere nos et nostra, tuamque excindere gen-  
tem

Funditus, insigni quae te veneratur honore,  
Et tua sacra colit, ceu legis norma requirit,  
Christicolasque decet; ritus et damnat inanes  
Ruqtat Auentini rabies quos improba Caci:  
Improbat et leges Arabum quas per fera tefqua,  
Turcarum scripsit vates epilepticus olim.

At contra defende tuos, pater optime, coe-  
tus

Romanis aquilis da debellare superbos  
Imperi sacri rostris atque vnguibus hostes.

Feruidus imprimis Rutam defende viren-  
tem

Saxonici nemoris, qua nulla potentius herba,

Se-

Sepibus a cultis serpentia secla ferarum  
 Dimouet, aut citius membris agit atra venena,  
 Exin conscriptos patres, nostrumque sena-  
 tum,  
 Auxilio solito, et manifesto numine firma:  
 Suggere consilium, rebus sis Consul in arctis  
 Ut quicquid faciant in nominis illud honorem  
 Omne tui fiat, laudem cedatque perennem.

Suffice tutelam ciui, tutare potenter  
 Formicas illas, quarum labor improbus antris  
 Eruit obscuris ferri foecunda metalla.

Da pacem terris, longe lis exulet atra,  
 Mars eat infelix hinc ad Garamantas et Indos,  
 Et pereat positum aeterna rubigine ferrum.

Exulet a nostris Lilitina penatibus atrox,  
 Nec Themison amens habeat quos enecet  
 aegros,  
 Aut quae sarcophago Vespillo cadauere claudat.

Da varios fructus: Cerealis mergite culmi  
 In numero comple, vel si libet, horrea rumpe  
 Atque iterum tristes quae possit pellere curas  
 Pendeat apricis felix vindemia saxis.

Denique quicquid erit, quod nos offendere  
 possit  
 Hinc procul a nostris placidus ceruicibus arce,  
 At contra celsi celso de culmine coeli,  
 Quicquid conueniet, rebusque erit utile no-  
 stris,  
 Da facili dextra, vultuque effunde benigno.

Da manibus puris et sancto viuere motu:  
Pectora nostra regat coeli spirabile numen,  
Vt sine labe piam valeamus ducere vitam,  
Dum datur in terris vitali vescier aura.  
Ast ubi frigida mors anima seduxerit artus,  
Excipiat tandem domus omnipotentis Olympi.

F I N I S

0.14-17: △ Angeb. 12: 1 ~~Autograph.~~ / 1992 W  
erzeichnet) 7 Geogr. 202 Gi

Phil. Ja Angeb. 13: 1 Si

ie W Angeb. 18: 1 ~~Militärsachen~~ W

orden De Angeb. 19: 1 ~~Autograph~~ / 1992 W  
f 7 Geogr. 202 Gi

3 A 5127

